

Publicerad 21 aug 2008 11:58

En talande tystnad

Alliansens och oppositionspartiernas passivitet inför kulturpolitiken är djupt oroande. Urholkade anslag gör att teatrarna pressas att välja en mer kommersiell repertoar. Men ska vi leva i ett land eller i en galleria? Det är dags att vi börjar diskutera ett lands behov av andliga värden, skriver några av Sveriges främsta regissörer, skådespelare och dramaturger.

Alliansen bedriver en aktiv kulturpolitik. Strategin är passivitet. Man går och väntar på Den stora kulturutredningen som skall vara klar vid årsskiftet och som sedan ska ut på remiss. Det tar tid. Oppositionen rullar också tummarna. Under tiden förfaller svenska kulturinstitutioner. Och det är precis det som är meningen.

DET ÄR EN intressant period i svenskt teaterliv. Teaterchefer över hela landet prövar olika modeller för att hålla institutionerna flytande, tre metoder är förhärskande: expandera, effektivisera och minimera. Det intressanta är att samtliga modeller förefaller leda till samma resultat: ekonomisk kollaps.

Expandera: Hur mycket mer orkar du växa utan att få ny näring?

Effektivisera: Hur mycket kan man banta en organisation och ändå ha den kvar?

Minimera: Hur lite kan du göra och ändå få finnas kvar?

Av dessa tre modeller är minimera den tveklöst sämsta strategin eftersom det för statssubventionerad konst bara finns ett verkligt bra argument för bibehållna anslag och det är att den envisas med att producera kvalitativ konst.

DET ÄR MYCKET oroande att det nu sker en gradvis urholkning av svenskt kulturliv. Bibehållna anslag är lika med minskade anslag. Hur kan det komma sig? Jo, inflation, löneutveckling och ökade kostnader för pensioner äter upp anslagen, de urholkas.

Det kan jämföras med stadsdelen Haga i Göteborg som man ville riva under 70-talet för att ge plats åt nya husbyggen. Men det fanns en stark opinion emot. Vissa strider vill makten inte utkämpa i strålkastarljus. Makten bytte strategi. Stadsdelen fick förfalla tills den till slut såg så nedgången ut att ingen längre kunde tycka annat än "riv hela rasket!"

Är det det här som håller på att hända med svenskt kulturliv? Passiviteten när det gäller svensk kulturpolitik är inget annat än en talande tystnad.

Var och varannan dag står det att läsa i svenska tidningar: "Teatern i kris". Men vi som arbetar på svenska teatrar känner inte igen oss i den beskrivningen. Det görs mer teater än någonsin tidigare. Av hög kvalitet. Publiken kommer i större antal än någonsin. Svensk teater har gott anseende internationellt. Svensk barnteater är världsberömd. Det är inte teatern som är i kris: det är kulturpolitiken.

VARFÖR SATSAR inte regeringen på kulturen? För det kan väl ändå inte vara så att vi i Sverige har en regering som tycker att 163 miljarder i rekordöverskott (enligt Riksgäldens junirapport) i stadsbudgeten är viktigare än att fylla demokratibegreppet med ett värdigt innehåll? Riksdagspartiernas passiva hållning gentemot kulturfrågor håller i dag drastiskt på att utarma ett kulturliv och en kunskapsbank som det tagit många, många generationer att bygga upp.

Minskade anslag gör att teatrarna pressas till självfinansiering: man måste sälja ännu fler biljetter. Vi har än så länge bara sett början av den utvecklingen. Än så länge har innehållet inte blivit så påverkat. Men fortsätter den negativa trenden så kommer det att få effekter; vikten av kvalitet sjunker, vikten av volym ökar. Vi dränks i dag av ett kommersiellt brus. Många aktörer producerar precis samma sak, det kallas den fria marknadens konkurrens.

Vi möter bruset i snart sagt alla medier.

Kommersiella intressen har för längesedan insett att man kan tjäna pengar på ytlighet. Media talar till oss som om vi vore barn. Kulturen är en viktig motkraft - en av få verksamma motkrafter i dag - och därför får den inte bli tandlös. Då blir vi alla förlorare.

VI LEVER I EN tid som intresserar sig för ytan, förpackningen. Men vi som arbetar med innehållet är djupt oroad över att regeringen sätter en för låg prislapp på det som utgör demokratins grund: kulturen, det fria ordet. Folkbildningstanken med teatern som en fortbildningskurs i att vara människa är det få politiker som värnar i dag: de kanske vill men vet inte riktigt hur. Det saknas en vokabulär, ett språk.

I ett samhälle som präglas av mätbarhet - allt ska kunna mätas i kronor - så är det inte så lätt att tala om de värden som är svåra att mäta nationalekonomiskt, de immateriella värdena. Ändå är det just de värdena - som man skulle kunna benämna ett lands andliga infrastruktur - som utgör en av ett lands verkligt stora tillgångar. Det är de andliga värdena som gör att det kan uppstå en nationell samling när ett passagerarfartyg sjunker på väg över Östersjön eller när en stor våg långt borta sköljer bort allt i sin väg: Hur ska empati och medkänsla mätas i kronor och ören? Det går inte. De måste mätas på annan riktterskala.

Kulturarbetare och politiker måste ta ett gemensamt ansvar för att skapa ett språk för att benämna dessa immateriella värden. Det vi inte kan benämna har en tendens att "inte finnas". Det behövs känsliga mätinstrument för att uppfatta denna del av vår verklighet.

VARFÖR STÄLLER man alltid en teaters budgetunderskott mot behovet av fler sjuksängar på ett regionalt sjukhus? Jo, för att det är mjuka värden. Man ställer aldrig en sjuksäng mot Vägverkets behov av nya refuger, för det är mätbara, hårda värden. Ett sjukhus är sällan lönsamt: Hur ska man kunna kräva att vården ska vara det om den ska vara öppen för alla? En teater kan aldrig vara lönsam: Hur ska eftertänksamhet kunna vara konkurrenskraftigt i ett system som styrs av mätbarhet och hårda värden? Poesi, det är ett blommande äppelträd utanför fönstret. Vad är den upplevelsen värd, marknadsmässigt sett? Äppelträd, ska vi säga 100 kr per kubik? Vi går vilse i den

skogen.

Alla vet att infrastruktur måste underhållas: om inte vägarna och järnvägsspåren hålls efter så förfaller de. Man måste köra försiktigare. Till slut är dessa vägar inte längre farbara. Likadant är det med den andliga infrastrukturen. Om inte kulturen - själva vår vi-känsla - underhålls så kommer tågen att tvingas köra långsammare och långsammare. Slutligen stannar de. Ändhållplats: Varsågod att kliva av. Vi ser oss omkring. Vart har vi kommit? Till ett främmande land.

Varför har vi i Sverige en regering som just nu säljer ut vår gemensamma materiella - och immateriella - infrastruktur? Varför är det viktigare att till varje pris forma oss till lydiga konsumenter? Är vi ett land eller är vi en galleria? Det här handlar inte om vem som ska få lyfta a-kassa eller inte. Det här handlar om någonting annat, av strukturell art, något osynligt.

I DAG GER Teaterförbundet ut boken "Det osynliga. Teaterförbundets guide till kulturpolitiken" med texter av en lång rad kulturarbetare. Samtidigt startas Tankesmedjan Det osynliga med uppdraget att analysera och debattera kulturfrågor. Vi som undertecknar den här appellen tycker att ansvariga politiker skall läsa den här boken och ta vår oro på allvar: vi närmar oss smärtgränsen. Det går inte att skära mer - utan att skära i märgen. Det är dags att politikerna gör kulturfrågan till en prioriterad valfråga.

Arkimedes lär ha sagt: "Ge mig en fast punkt så lyfter jag världen."

Det lyftet måste vi göra tillsammans.

Jacob Hirdwall (dramatiker och dramaturg), **Stina Oscarson** (teaterchef för Orienteatern), **Leif Zern** (författare och teaterrecensent), **Jonas Kruse** (skådespelare), **Anna Carlson** (ordf. för Teaterförbundet), **Tomas Sander** (Teaterförbundet), **Mattias Andersson** (konstnärlig ledare på Backa teater), **Richard Turpin** (skådespelare och regissör), **Måns Lagerlöf** (konstnärlig ledare på Ung scen Öst), **Karin Parrot Jonzon** (teaterchef för Byteatern), **Lisa Hugosson** (Unga Riks), **Staffan Olzon** (regissör), **Jan Mark** (dramaturg), **Åsa Melldahl** (regissör), **Elin Klinga** (skådespelare), **Peter Oskarsson** (regissör), **Med Reventberg** (teaterchef för Västerbottensteatern), **Lars Björklund** (präst och författare), **Lars Rudolfsson** (konstnärlig ledare på Orienteatern), **Farnaz Arbabi** (regissör och dramatiker), **Maria Löfgren** (regissör och konstnärlig ledare på Unga teater Västmanland), **Ingvar Hirdwall** (skådespelare), **Kia Berglund** (teaterchef på Teater Giljotin), **Marika Lindström** (skådespelare), **Rolf Lassgård** (skådespelare), **Ann Petrén** (skådespelare), **Minna Krook** (koreograf), **Alexander Öberg** (regissör), **Anna Söderbäck** (ordf. för Klys), **Anna Wallander** (skådespelare), **Alexandra Rapaport** (skådespelare), **Linus Tunström** (teaterchef för Uppsala stadsteater) **Erik Uddenberg** (dramatiker och dramaturg på Unga Klara) **Mira Bartov** (konstnärlig ledare på Folkoperan)

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.